

Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi

Ulisa: Journal of International Studies

Cilt 2, Sayı 1 - Volume 2, Number 1

Doğu-Batı İlişkilerinde Oryantalizmin Hz. Muhammed için Kullandığı Kavramların Rolü

Seyfettin ERŞAHİN*

ÖZ

Bireysel, toplumsal, toplumlararası, kültürler arası veya medeniyetler arası ilişkilerin kavramlar üzerinden kurulduğu izahıta varestedir. Kavramlara yüklenen anlamlar ve taraflarca anlaşılma biçimi ilişkilerin de niteliğini belirlemektedir. Uluslararası ilişkiler de, her ne kadar modern dönemlerde din geri plana itilmiş gibi görünse de etkili olmaya devam etmektedir. Doğu-Batı, Müslüman-Hıristiyan ilişkilerinde iki tarafın din, nübüvvet kurumu ve Nebi Hz.Muhammed'e yaklaşımı belirleyici rol oynamaktadır. Dolayısıyla Batı, asırlardır İslam ve Müslümanları anlamaya, anlamlandırmaya ve tanımlamaya çalışmaktadır. Bu çabalar teolojik polemikler ile başlamış oryantallizm ile neredeyse zirveye ulaşmıştır. Bu yönde oluşturulan literatürün nesnellik iddiasındaki kısmında, Hz. Muhammed için "prophet", "apostle", "messenger", "Arabian prophet" ve "Islamic prophet" gibi kavramları kullanılmıştır. Bu makalede, bahsedilen kavramlarla Hz. Muhammed ve onun görevi olan nübüvvetin kastedildiği iddia edilmiştir. Bu çalışma, bahsedilen kavramların sözlük ve terimsel boyutlarına teolojik açıdan ve Oryantalist literatürü çerçevesinde eğilerek Batı'nın kastına ışık tutmaya çalışmıştır. Bu kavramsal analizin, Doğu ve Batı'nın birbirlerini daha iyi anlamalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hz.Muhammed, Oryantalizm, Doğu-Batı İlişkileri, Nebi, Prophet.

---

* Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, seyfettinersahin@gmail.com.

The Role of Orientalist Concepts about Prophet Muhammad in the East-West Relations

ABSTRACT

It is obvious that individual, social, communal, intercultural or civilizational inter-relations based on concepts. The meaning and perceptions of concepts which both sides assume determine the relations. In terms of international relations, although, relatively, religion has been put aside in the modern era, it still continues to be effective. Approach to religion, prophethood and namely Prophet Muhammad has been playing important, and decisive role in the East-the West relations. In this regard, through centuries the West has been trying to understand and define Islam and Muslims. This effort was started by clericals in theological terms and developed by Orientalism in its peak. The developed literature of this subject which claimed objectivity and unbiased approach, has some concepts such as "prophet", "apostle", "messenger", "Arabian prophet" and "Islamic prophet" about Muhammad. It is insisted that such terms and concepts refer Muhammad and his prophethood objectively. Focusing such concepts of Orientalism, here, we tried to put light on the intentions of the West and expectations of the East. This paper examines the Western Christian understanding of prophethood and draws parallel with the Islamic understanding of it. We believe that such kind of studies make great contribution to understanding the East and the West each other and to a better future for mankind.

Keywords: Muhammad, Orientalism, East-West Relations, Prophethood.

Giriş

İnsanlık barış içinde yaşamayı hak etmektedir. Tarihin akışı içinde aşiretlere, kabilelere, toplumlara ve milletlere ayrılan insanoğlu bu süreçte medeniyetler de kurmuş ve geliştirmiştir. Bu oluşumların barış içinde birbirleriyle ilişki içerisinde olmaları beklenirken zaman zaman gerginlikler, rekabetler hatta düşmanlıklar öne çıkmış; bu da insanlığı mutsuzluğa sürüklemiştir. Bu gerilimin büyük oranda tarafların birbirlerini yeterince anlayamadıklarından ya da yanlış anladıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Nübüvvet kurumu ve Hz.Muhammed'in nebi/peygamber olarak tanınıp tanınmaması Doğu-Batı ilişkilerini belirleyen unsurlardandır. Son yıllarda Hz. Muhammed'in kişiliği ve kimliği üzerinden yapılan tartışmalar bunun somut delilidir. Batı bazen, Hz.Muhammed'i nebi olarak tanımakta veya tanır gibi görünmekte, ancak durmunun bu merkezde olmadığı yönünde de itirazlarda bulunmaktadır.

Gerçekten, Mukaddes Kitap'ta bulunan peygamberlerin çoğu Kuran'da da zikredilmiştir. Esasen bu gerçeğin iki taraf arasında bir diyalogun, iletişimin de önemli bir zeminini oluşturması beklenir. Dahası, Hz. İsa Hıristiyanlar ve Müslümanlar tarafından da merkezi figürlerden biri olarak kabul edilmiştir. Fakat Hz. Muhammed'e gelince durum farklılaşmaktadır.

Şöyle ki, Hıristiyanlıkta peygamberlik anlayışının, diğer ilâhî dinlerin peygamberlik anlayışından çok farklı olduğu bilinmektedir. Her şeyden önce Hıristiyanlıkta Hz. İsa'nın sadece sözleri değil, bizatihi varlığı ve mevcudiyeti de vahiydir. İsa, bir insan peygamberden öte, insan suretine girmiş bir ilâhtır. İsa, Hz. Muhammed ve Hz. Musa gibi vahiy almamış, o zaten vahiydir veya vahyin kaynağıdır. Mukaddes Kitab'ın Yeni Ahid kısmında peygamber kelimesi geçmekte ve peygamberlerden bahsedilmektedir. Ancak bu kelimenin anlamı net değildir. Çünkü İncillerin bazı bölümlerinde Hz. İsa'nın ulûhiyetine, bazı bölümlerinde ise peygamberliğine işaret eden ifadeler bulunmaktadır. Bunun yanında Hıristiyanlar, Yahudilerin kutsal kitabı Tanah'ı, Eski Ahid adı altında kabul ettiklerinden Yahudi peygamberlerine inanırlar ve Yahudilikteki günahkâr, yalancı, hilebaz ve zinakâr peygamberlik anlayışını benimserler. Bu anlayış ise Müslümanların nübüvvet inancına uymamaktadır.

Batı'nın Hz. Muhammed'e Bakışının Arkaplanı

Batı'nın Hz. Muhammed'e bakışı, kendi kimlik inşası ve algısı ile iç içe gelişmiştir. Yüzyılları kapsayan bu süreçte o, "yalancı peygamber"den "kahraman peygamber"e kadar uzanan olumlu veya olumsuz bir dizi değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Batı'da Hz.Muhammed ve İslam ile ilgilenenlerin bir kısmı ilim ahlakı ile araştırmalar yaparken önemli bir kısmı dinî, siyasî veya ideolojik ön yargı ile hareket etmişlerdir. Oryentalistler, menba, metot ve muhteva yönlerinden, Müslüman düşüncesi, sanatı ve kültürüne önemli açılımlar getirmişler, ancak azımsanmayacak bir kısmı da İslam medeniyetine taraflı yaklaşımdan hatta iftira atmaktan, saldırmaktan kendilerini alamamışlardır.

Batı'nın Hz.Muhammed'in Kişiliğine Bakışını Belirleyen Başlıca Etkenler

Batı, Hz. Muhammed'in kişiliğine dinî, siyasî/askerî, kültürel ve ekonomik etkenlerle bakmıştır.

a. Dini Etken: Batı, Hz. Muhammed'e rakip din kurucusu ve rakip peygamber olarak bakmıştır. Zira İslam; Hz. Adem'den beri devam eden tevhid geleneğinin son halkası olarak bütün önceki vahiyleri bünyesinde topladığını, pek çok öğretisinin Hıristiyanlık ile benzer olduğunu ifade etmektedir. Hıristiyanlığın tahrif ettiği teslis (Tanrı'nın Üçlenmesi), Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğu, çarmıha gerilerek can verdiği ve ruhban sınıfının konumu gibi husulara itiraz etmekte ve Ehl-i Kitap dediği Hıristiyanların Müslümanlarla yaşayabileceklerini söylemektedir.

Oysa Batı'ya göre Hıristiyanlık tek ve nihâî hak din, İsa Mesih de tek ve nihâî hak peygamberdir. İnsanlığın tamamının Hıristiyan yapılması misyonu önünde Hz. Muhammed ve tebliği mazide, halde ve istikbalde en önemli engel teşkil etmekte; hatta hızla yayılarak insanlığı dalalete sürüklemekteydi. Öyleyse, Hıristiyan olanların doğru yoldan sapmaması, geri kalanların da hidayete ermesi için Hz. Muhammed ile mücadele edilmeliydi. Bu konuya aşağıda daha ayrıntılı olarak değinilecektir.

b. Siyasi / Askeri Etken: Batı, Hz. Muhammed'i siyasî / askerî bir rakip olarak algılamıştır. Zira, Hz. Muhammed ve ona inananlar hızla hakimiyet alanlarını Hıristiyanlığın kutsal merkezlerini de içine alacak şekilde genişletmekte, jeo-stratejik bakımdan kadim dünyanın en önemli yerlerine sahip olmaktadır.

c. Kültürel Etken: Batı'ya göre Hz. Muhammed ve "Muhammedîlik" rakip bir medeniyet idi. Çünkü, İslam medeniyeti üstülük kazanmış, Batı medeniyetinin en güçlü rakibi haline gelmişti. İslam ilmi ve düşüncesi Batı'yı etkilemeye başlamıştı. Ortaçağ Hıristiyan düşünürlerin bir kısmı ve bazı toplum kesimleri bu medeniyetinin bilim, düşünce ve sanat alanlarındaki başarılarını takdir ve hatta taklit etmekten kendilerini alamadılar.

d. Ekonomik Etken: Hz. Muhammed ve "Muhammedîler" dünya ekonomisinde yer altı kaynakları, işlenebilir topraklar, denizler ve ticaret yolları bakımından etkilemişti. Bu da Batı'nın ekonomik çıkarlarına ters düşmekteydi.

Kuşkusuz, Hz. Muhammed'e dinen sahte peygamber, siyaseten düşman diyenler de ona, dürüst, samimi, dost ve kahraman diyenler de büyük oranda aynı kaynakları kullanmışlardır. Buradaki fark ön yargı ve ideolojik kabullerden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşımların amaçları, Hz. Muhammed'i dini kimliğinden ve misyonundan ayırmak, Hz. Muhammed'in nübüvvetini ve Kur'an'ın ilahi kaynağını inkar etmek, Hz. Muhammed'i siyasî ve askerî bir önder, sosyal bir reformcu olarak kabul etmektir. Bu yaklaşımın temel eleştiri noktaları ise Hz. Muhammed'in hayatı ile ilgili kaynaklar, Hz. Muhammed'in dinî ve ahlakî kişiliği ve Hz. Muhammed'in tebliğinin içeriği olmuştur.

Batı'nın Hz. Muhammed'i Araştırmak İçin Kullandıkları Yöntem: Polemik

Bu yöntemin temel özellikleri:

- *Kaynakları Kasıtlı Tanzimi ve Kurgusu*: Kuramlarının, söylemlerinin ve delillerinin kaynakları İslamiyetin kaynaklarına veya ilmi eserler değil Haçlıların hatıraları, yanlış beya kasıtlı Kur'an tercüme ve seyahatnamelere dayanan söylentiler, efsaneler ve asılsız halk masallarıydı.
- *Önyargı*: Çıkar çevrelerini memnun edecek önyargılı fikrler imal ediyorlardı. Amaç İslamın asılsızlığını göstermek ve bunun için de her şey mubahtı.
- *Mübalağa*: İslama karşı üretilen eylem ve söylemlerde, literatürde daima mübalağa sanatı kullanıldı.
- *Taassup*: İslam karşı olan düşmanlık o raddeye ulaşmıştı ki her yol ve her şey mubah hale gelmişti. "Bazen sırf eğlence için sıklıkla da Kilise'nin yüksek gayeleri için" her türlü yalana başvurabildiler.¹

Batı'nın Hz. Muhammed'e Bakışın Belirleyen Hıristiyan Din Adamları

Hıristiyanlar başlangıçta din olarak İslam'dan ve onun İlahi kitabı Kur'an'dan daha çok onun peygamberi Hz. Muhammed ile kavgalı olmuşlardır. Bu konu üç şahıs üzerinden müşahhaslaştırabiliriz:

1. *Yuhanna ed-Dımişki/Jhon of Damascus (675-749)*: Araplar üzerinden İslam okuması yapan ve saldırılarını onlara yönelten ed-Dımişki Emevi sarayının yüksek memurlarından birinin oğlu olarak doğmuştu. Doğu kilisesine mensuptu. İslama reddiye mahiyetinde yazdığı "De Haeresibus" adlı eserinde esas olarak Hz. Muhammed'e saldırmış, onun dinen, ahlaken ve sıhhaten (sara nöbetleri geçirmesi) peygamberlik niteliklerini taşımadığını "yazdığı" Kuran'ın da bir ilahi kitap olmadığını, Hıristiyan keşiş Bahira'dan öğrendikleri yalan yanlış şeylerin bir toplamı olduğunu iddia etmiştir. Hz. Muhammed ve Arapları da Yahudilere bağlayarak "Saracenler" olarak adlandırmıştır. Elbette bu adlandırma anti-semitizmi adate inanç düzeyinde tutan Hıristiyanları daha da memnun etmiştir. Bundan sonra uzun yüzyıllar Batı, Arapları Saracenler olarak anmıştır.²

2. *Aziz Peter/Peter the Venerable (1084-1156)*: İslamı Magribiler (Berberler ve Endülüs Müslümanları) üzerinde okuyup cevap vermeye kalkışan Latin-Katolik kilisesine mensup

1 Asaf Hüseyin, *Batı'nın İslamla Kavgası*, çev. Mesut Karaşahan, Pınar Yayınları, Ankara, 2006, s. 24.

2 Asaf Hüseyin, a.g.e., s. 13-14.

Fransız rahip Aziz Peter (Pierre Mourice de Montboissier) olmuştur. İspanya kralı tarafından mücadele için davet edilmiştir. Aziz Peter, mücadelesini daha çok "dini" ve "ilmi" yöntemlerle yürütüme denemiştir. Bu amaçla İngiliz rahip Robet of Ketton'a Kuran başta olmak üzere temel İslam metinlerini tercüme etme görevi vermiştir. Robert de Kuran'dan başlayarak bir dizi tercüme yaparak "İslamın içüzünü" kamuoyuna "ifşa" etmeyi görev edinmiştir. Aziz Peter esas olarak Kuran'ı hedef almıştı ancak Hz. Muhammed'in gerçek "yüzünü" ortaya koymadan bu mümkün görünmemiştir. Bu amaca yönelik olarak Hz. Muhammed'i "güç ve iktidar peşinde koşan," "kurnaz," "haydut," "yağmacı," "hilekâr," "katil" ve "şehvetperest" şeklinde betimlemiştir. Dolayısıyla ondan peygamber olamayacağını ve kitabı Kuran'ın da ilahi kitap olamayacağını iddia etmiştir.³

3. *Martin Luther (1483-1546)*: İslamı Türkler üzerinden okuyarak saldıran ise Alman Protestan kilisesine mensup rahip M. Luther olmuştur. Ona göre Hıristiyanlık Türkler ve onların dini tarafından tehdit ediliyordu. Behemehal karşı mücadele edilmeliydi. Muhammed peygamber değildi, olamazdı da; Müslümanların taptığı bir puttu; Kuran da onun dilinden şeytanın işiydi.⁴

Batı'nın ve Müslümanların Peygamberlik Anlayışı Arasındaki Farklar

1. Hıristiyan Batı'nın Peygamberlik Anlayışı

Hıristiyanlıkta peygamberlik anlayışının, diğer ilahi dinlerin peygamberlik anlayışından çok farklı olduğu bilinmektedir. Genelme yapmamakla beraber denilebilir ki Hıristiyanlıkta peygamber "Tanrı adına konuşan" veya "Tanrı'dan haber veren" demektir. Buraya kadarki tanımda Müslümanların nübüvvet / peygamberlik anlayışı ve imanı ile ortak noktalar bulunmaktadır. Ancak; Müslümanlar peygamberin Allah tarafından belli bir kavme veya topluluğa doğru yolu, iki dünya mutluluğunun yolunu göstermesi için seçilip gönderilen kişi olduğunu kabul ederler. Mutluluğun bilgisi de Cebrail vasıtasıyla vahiy yoluyla peygambere iletilmiştir. Bu çerçevede Kur'an'daki anlatımlarda Hz. Adem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Eyüp, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Lut vb. kişiler peygamberdir. Hıristiyanlıkta ise Mukaddes Kitab'ın Eski Ahid bölümünde ilk yaratılan insan ve Tanrı tarafından davet alan kişiler peygamber olmaktan ziyade "ata" (patrik) olmaları öne çıkmaktadır. Bunlar da; insan ırkının atası Adem; Tufandan sonraki insanlığın atası Nuh; İsrail halkının ataları İbrahim-İshak-Yakup'tur. Yakup Mısır'a satılan Yusuf'un atasıdır. Hz. İbrahim'in soyu Yusuf aracılığıyla Mısır'a yerleşmiştir. Mukaddes Kitab'a göre Hz. Musa'nın İsrailoğullarını Mısır'dan çıkmasından sonra yargıçlar dönemi başlamıştır. Bu aşamada mesela Hz. Davut, İslam'daki kabuldeki gibi "peygamber" değil, Tanrı tarafından seçilmiş bir "kral"dır. Her kavme bir peygamber gönderilmemiştir. Mukaddes Kitab'taki pek çok peygamber de esasen her ne kadar halkı kurtuluş yönünde ümitlendirmişler olsalar da görevleri kurtarmak değil, Kurtarıcı Mesih'te kurtuluşa hazırlamaktır.

Bu noktada Hz. İsa'nın konumu önem kazanmaktadır. Her şeyden önce Hıristiyanlıkta Hz. İsa'nın sadece sözleri veya aktardıkları değil, bizzat kendi varlığı ve mevcudiyeti de vahiydir. Hıristiyanlığa göre Hz. İsa, bir insan peygamberden öte insan suretine girmiş bir ilahdır. O Tanrı'dan Cebrail aracılığıyla vahiy almamıştır, o bizatihi Tanrı'dır, Tanrı'nın kelimesidir, başka bir ifade ile vahiydir, vahyin kaynağıdır. Oysa Yahudilikte ve İslamiyet'te peygamberler asla ilah olmayıp Allah'ın emirlerini vahiy yoluyla alan insandırlar. Mukaddes Kitab'ın Yeni Ahit kısmında peygamber kelimesi geçmekte ve peygamberlerden bahsedilmektedir. Ancak bu kelimenin anlamı net değildir. Çünkü İncillerin bazı bölümlerinde Hz. İsa'nın uluhiyetine bazı bölümlerinde ise peygamberliğine işaret eden ifadeler bulunmaktadır. Bunun yanında Hıristiyanlar, Yahudilerin kutsal kitabı Tanah'ı Eski Ahit adı altında kabul ettiklerinden Yahudi peygamberlerine inanırlar ve Yahudilikteki yalancı, günahkâr, hilekâr ve zinakâr peygamberlik anlayışını benimserler.

Hıristiyanlığın peygamberlik anlayışının boyutlarından biri de Tanrı'nın insan ile niçin iletişime geçtiği veya niçin peygamber gönderdiği sorusunun cevabında yatmaktadır. Mukaddes Kitab'a göre Tanrı Adem ile Havva'dan insan ırkının türemesini sağlamıştır. Ancak insanoğlu ilk ata-anası Adem ile Havva'nın günahının sonuçlarını taşımaktadır. Bunun anlamı şu ki masum

3 Taha Hüseyin, *Alâ Hâmis es-Sîre*, Kahire, 1934, s. 15-16.

4 Asaf Hüseyin, a.g.e., s. 20-24.

olmayan insanlar Tanrı'nın lütfundan mahrumdurlar. Bununla beraber Tanrı insanı kurtuluşa erdirmek amacıyla yeryüzünden seçtiği bazılarıyla insan ırkıyla iletişimi veya konuşmayı devam ettirmiştir. Nuh tufanı ile insanlığın neredeyse tamamının yok edilmesi esasen günahlarının bir sonucudur. Ancak daha sonra gelen nesiller de günaha batmakta ısrar etmişler ve her defasında Tanrı, "ata" rolünde bir kurucu/kurtarıcı birisini görevlendirmiştir. Bu mantık silsilesinde görevlendirilen Hz. İbrahim'in de anlamı "milletlerin babası" demektir. Sonra insanlık bu süreçte devam ederken nihai olarak İsa Mesih'i sadece bir millete veya topluluğa değil tüm insanlığa evrensel Kurtarıcı olarak gelmiştir. Mukaddes Kitab'ın Eski Ahid metnine göre son peygamber Yahya'dır. Yeni Ahid'de de peygamberlikler devam etmiştir. Buna göre her aziz peygamber değildir ama peygamber olan azizler vardır. Söz gelişi Aziz Pavlus peygamberdir.⁵

Özetlemek gerekirse, Hıristiyan bakış açısına göre, peygamber vahyedilen ilahi mesajı muhataplarına taşıyan ve ilan eden kimsedir. İlahi ilham bir kişiyi peygamber yapan, onu açıktan davete sevkeden ve muhataplarını da dinlemeye yönlendiren şeydir. Peygamberler Tanrı'nın sözcüleridir ve görevleri Tanrı'nın mesajını insanlığa ukaştırmaktır. Eski Ahid'te nebi kelimesi Hz. Musa ve diğerleri için kullanılmıştır. Peygamberler mucize de gösterirler.

2. Müslümanlarda Nübüvvet / Peygamberlik Anlayışı⁶

Peygamberlere iman, İslam akaidinin esaslarındandır. Mürid ve mütekelim olan Yüce Allah bu isim ve sıfatlarını nübüvvet vasıtasıyla tecelli ettirmektedir. Bu cümleden olarak "nübüvvet" Allah'ın insanları bilgilendirmek ve buyruklarını iletmek üzere seçtiği bir grup insana vahiyler indirip nebilik görevi vermesidir. "Risâlet" nübüvvetle eş anlamlıdır. Nebi, sözlükte haber getiren kişi, resul ise elçi demektir. Kur'an-ı Kerim'de "nebi" veya çoğulu "enbiyâ", bazan da "resul" veya çoğulu "rusul" diye geçer. Genel anlayışa göre kendinden önceki bir resulün şeriatı üzere görevlendirilene nebi, yeni bir kitap ve şeriatla gönderilene resul denir. Her resul nebi, fakat her nebi resul değildir.⁷ Hz. Muhammed (sas) ise hem nebi hem de resuldür. Bir terim olarak nebi *Allah Teâlâ'nın*, kullarına isteklerini bildirmek ve onlara hakkı, doğruyu ve yanlışı açıklamak üzere seçtiği ve görevlendirdiği insandır. Farslar, Türkler ve bazı Müslüman topluluklar bu hususta peygamber terimini benimsemişlerdir. Peygamber, sözlük manası olarak, Farsça haber anlamındaki "peyam/peygam" kelimesi ile *getiren* demek olan "ber" sözcüklerinin birleşmesinden oluşan bir isim tamlamasıdır ve *haberci* demektir.⁸

Allah Teala'nın kullarıyla iletişiminin muhtevasını teşkil eden vahyin nasıl alınıp tebliğ edildiği teologlar, filozoflar ve hatta psikologların en önemli konuları arasındadır. Teologların genel izahına göre Yüce Allah insanlara iki dünya saadetini sağlayacak olan dinî ve dünyevî bilgileri ihtiva eden vahyini (suhuf ve kitaplar) ilâhî elçilik görevi yapan Rûhu'l-kudüs/Cebrâil adlı melek vasıtasıyla veya peygamberlerin kalplerine beşerî bilgi edinme ve öğrenme tarzı dışında bir usul olan vahiy yoluyla indirmiştir.⁹

Tarih boyunca insanlığa gönderilen vahyin temelini "Allah'tan başka tanrı edinmeyin, sadece ona ibadet edip ondan yardım dileyin, ilâhî kitaplara, peygamberlere, meleklere ve âhirete iman edin, namaz kılın, zekat verin, oruç tutun, adam öldürmeyin, iyilik yapın, güzel söz söyleyin, ebeveyne iyi davranın, kötülükten, zinadan, hırsızlıktan, yalandan uzak durun, yoksul

5 Ömer Faruk Harman, "Yahudilikte Peygamberler ve Peygamber", *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9 (1995), s. 127-161; Kutsal Kitap-Eski Ahid ve Kadim İsrail'de peygamberlik kavramı ve kurumu hakkında bkz. J. Lindblom, *Prophecy in Ancient Israel*, Oxford, Basil Blackwell, 1963; Margaret Makafui Tayviah, *A Comparative Study of Concept of Prophec in Chiristianity and Islam*, 2013, Faculty of Social Sciences Department of Religious Studies, Kwame Nkrumah University of Science and Technology. Konunun 13. yüzyıldaki boyutu için bkz.; İbn Kemmune, *Tenkihu'l-Ebhas li'l-Mileli's-Selas, Bir Yahudi Filozofun Kaleminden Üç Din Üç Peygamber*, çev. Aki Osman Kurt, Eski Yeni Yayınları, Ankara, 2017.

6 Konu hakkında geniş bilgi için bkz. Muhammed Mevlana Hadimi, *Tarikat-i Muhammediye Şerhi Berika*, çev. B. Çetiner, H. Ege, S. Oğuz, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1989, Cilt 2, s. 42-67; Abdullah Aydemir, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*, Ankara, 1996.

7 Aydemir, a.g.e., s. 1.

8 Bkz. ilgili maddeler, Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1980; D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara, 1981; Abdüsselam Harun, *el-Mu'cemu'l-Vasit*, İst. Ty.

9 Bkz. Kur'an: Nisa 4/163; En'am 6/106; Nahl 16/102.

ve yetimlere yardım edin, içki içmeyin, kumar oynamayın, temizlenin ve temiz elbise giyinin” gibi itikat, ibadet, ahlak ve ahkam teşkil etmiştir. Başka bir ifade ile bütün peygamberler Allah’ın kullarını tevhide, ibadete, güzel ahlaka, ahiret inancına davet etmişlerdir.

Peygamberlik kesbi değil vehbidir. Başka bir ifade ile çalışmakla elde edilemez, Yüce Allah’ın seçtiği bazı kullarına vergisidir.¹⁰ Kur’an’da şöyle buyrulur: “Onlara bir ayet geldiği zaman, Allah’ın peygamberlerine verilenin aynısı bize de verilmedikçe iman etmeyiz, derler. Allah peygamberlik görevini kime ve nereye vereceğini daha iyi bilir” (En’âm, 6/124).

Peygamberler abd/beşer/insandır. Yeme, içme, cinsi arzu, gülme, konuşma, üzülmeye, yorulma, evlenip çocuk sahibi olmaları, hastalık, ölüm vb. biyolojik anlamda diğer insanlar gibi yaratılmışlardır.¹¹ Onların, gösterdikleri mucizelerin ötesinde bu konuda kesin bilgilerinin bulunduğunu, zira insanların göremediklerini görme imkânına sahip kıldıklarını bildirilmiştir.¹² Maddi ve manevi bakımlardan ağır bir yük olan peygamberlik görevi Maturidilere göre sadece erkelere verilmiştir. Hz. Meryem gibi bazı kadınlar ilahi hitap ile karşılaşmışlarsa da bu peygamberlik olarak tezahür etmemiştir.¹³ Ancak Eş’arilere göre kadınlardan da peygamber olabilir¹⁴ ve ölürlere; bu gibi özelliklere peygamberler hakkında düşünülmesi caiz olan özellikler denir.

Her peygamberde insan olmanın ötesinde birtakım sıfatların bulunması, gerekli ve zorunludur. Bunlara vacip sıfatlar denir. Bu sıfatlar şunlardır:

1. Sıdk (Doğruluk): Doğru olmak demektir. Her peygamber doğru sözlü ve dürüst bir insandır.
2. Emanet: Güvenilir olmak demektir. Peygamberlerin hepsi emin ve güvenilir kişilerdir. Emanete asla hainlik etmezler. Bu konu da bir ayet de şöyle buyrulur: "Bir peygamber için emanete hıyanet yaraşmaz" (Al-i İmran 161). Emanet sıfatının zıddı olan hıyanet, onlar hakkında düşünülmesi imkansız olan bir sıfattır.
3. İsmet: Gizli ve aşikar günahlardan uzak olmaları. Allah’ın kendilerini koruduğu bu özel donanımlı insanlar, hayatlarının hiç bir döneminde günah işlememişlerdir.
4. Fetanet: Uyanık görüş ve üstün zeka kuvvetine sahip olmak.
5. Tebliğ-i şeriat: Peygamberler, Allah’tan aldıkları emir ve yasakları / şeriatı gönderildikleri topluma (ümmehterine) eksiksiz iletmislerdir: "Ey peygamber, Rabbinden sana indirilene tebliğ et. Eğer yapmazsan Allah’ın elçiliğini tebliğ etmemiş olursun (Maide, 67)"

Peygamberlerin görevi esasen iki yönlüdür. Bir yönüyle Allah’a karşı kul ve nebi olarak görevi “nübüvvet” görevleri; insanlarla karşı da “ilâhî davet” görevleri vardır. Ayet-i kerime şöyledir: “Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi arındıran, size kitabı ve hikmeti talim edip bilmediklerinizi öğreten bir resul gönderdik.” (Bakara 2/151) Bu bağlamda söz konusu görevleri şöyle sayabiliriz:

1. Tebliğ: Peygamberlerin asıl görevi Kur’an’ın pek çok yerinde “apaçık tebliğ” olarak ifade edilmiştir. (Maide, 92; Nahl, 35, 82; Nur, 54; Ankebut, 18; Yasin, 17)
2. Tebyin: Peygamberler İlahi daveti insanlara anlayabilecekleri düzeyde yorumlayıp açıklamakla yükümlüdürler. Bu görev “sünnet” denilen yöntem ve muhteva ile ortaya çıkar.
3. Talim: Peygamberler getirdikleri vahyi / dini kendileri yaptıkları gibi toplumu da eğiterek öğretirler. Bu da sünnet olarak tezahür eder.
4. Tezekki: Peygamberler ruh ve nefis terbiyesi demek olan tezekki görevleri de vardır. Bunun metodunu da insanlara gösterirler.
5. Teşri ve icra: Peygamberler, davetlerinin hayata geçirilmesi, beşeri münasebetler ve toplumsal ilişkilerin tanzimine yönelik teşri / yasama ve icra faaliyetlerinde bulunurlar. Buna genel anlamda şeriat ve hükmetmek denir.

10 “Allah peygamberlik nimetini kullarından dilediğine verir.” Kur’an, İbrahim, 11.

11 “Deki ben de sizin gibi bir insanım, ancak bana vahyolunmaktadır” Kehf, 110; Fussiet, 6. “Biz onları yemek yemez birer ceset kılmadık ve onlar ölümsüz de değillerdir”. Enbiya, 8; Al-i İmran, 144.

12 Hûd 11/25-28, 63, 84-88.

13 “Senden evvel kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını biz peygamber göndermedik.” Kur’an, Enbiya, 7; Nahl, 6.

14 Eşariler bu görüşe muhalefet etmişlerdir. Nureddin es-Sabuni, *el-Bidaye fi Usulî’-d-Din, Maturidiye Akaidi*, çev. ve yay. Bekir Topaloğlu, DİB Yayınları, Ankara, 1978, s. 111.

Oryantalizm Literatüründe Hz. Muhammed

Oryantalizm Hz. Muhammed hakkındaki kavramlarını, büyük oranda, geleneksel Hıristiyan teolojik polemikleri, popüler kültür ve algı üzerine oturtmuştur. Burada en sağlıklı yol, ayrıntılı teolojik tartışmalara girmeden, konuyla ilgili kavramların günümüz Batı kamuoyunun günlük kullanımında olan online ansiklopediler ve sözlüklerde nasıl yer aldığına bakmak yeterli olacaktır.¹⁵

(Hz.) Muhammed Kavramı

Batı'nın kurgulayıp kontrol ettiği yaygın modern ansiklopedi Wikipedia'da Hz. Muhammed şöyle ifade edilmektedir:

*Muhammad (570 – 8 Haziran 632): Latince: Mahometus, İslamın kurucusu. İslam doktrinine göre o, daha önceki peygamberler Adem, İbrahim, Musa, İsa ve diğerlerinin tektanrıci öğretilerini takdim ve teyid etmek için gönderilmiş peygamber (prophet) ve Tanrı'nın elçisidir (messenger). O hatemu'l-enbiya olarak görülür. Muhammed Arabistan'ı bir tek İslam yönetimi altında birleştirmiştir. Kur'an ve onun öğretileri ile pratikleri İslam dini inancının temelini oluşturmaktadır.*¹⁶

Bu genel izah ve yaklaşım yanında Avrupa dillerinde nebi/peygamber için kullanılan *prophet*, *Arabian prophet*, *Islamic prophet*, *apostle*, *messenger* gibi kavramlara biraz yakından eğilmemiz, onların etimolojik kökenleri ve Avrupa dillerine geçerken ve kavramsallaştırılırken kazandıkları yeni anlamlar önem taşımaktadır.

Prophet Kavramı

Kavramın etimolojik karşılığı Grekçe *prophētēs* sözüdür. Pro (önce) ve phētēs-phanai (konuşan, konuşmak) sözcüklerinden oluşmuştur. *Önce konuşan* veya *önceden konuşan* manasına gelmektedir. Buradan Latince'ye (propheta) oradan Fransızca'ya (prophete) oradan da İngilizceye (prophet) olarak geçmiş ve diğer Avrupa dillerine de yerleşmiştir.¹⁷

Hıristiyanlık öncesinde Grek prophetes kavramı Avrupa dillerine "soothsayer" yani gelecekte haber veren, kahin olarak çevrilmiştir. Fakat, Hıristiyanlıkla birlikte Hıristiyan yazarlar tarafından peygamberlik için, 1848'den itibaren gayridini anlamda kullanılmıştır.

The Free Dictionary tarafından sağlanan bazı tanımlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Prophet (isim)	<ol style="list-style-type: none"> 1. A person who speaks by divine inspiration or as the interpreter through whom the will of a god is expressed. (İlahi ilhamla konuşan veya Tanrının iradesinin ifade edildiği tercüman) 2. A person gifted with profound moral insight and exceptional powers of expression. (kendisine deruni ahlak ve istisnai ifade gücü bahşedilen zat) 3. A predictor; a soothsayer. (tahminci, kahin) 4. The chief spokesperson of a movement or cause. (bir hareketin veya gayenin baş sözcüsü) 5. a. Prophets The second of the three divisions of the Hebrew Scriptures, comprising the books of Joshua, Judges, Samuel, Kings, Isaiah, Jeremiah, Ezekiel, and the Twelve. (Peygamberler: Eski Ahid'in/Tevrat'ın üç bölümünün ikincisi ki bu Joshua, Judges, Samuel, Kings, Isaiah, Jeremiah, Ezekiel'in kitaplarını ihtiva eder ve Oniki.
-----------------------	--

15 Bu konuda geniş ve tahlili bilgi için bkz. İbrahim Sarıçam, Mehmet Özdemir, Seyfettin Erşahin, İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2011

16 <https://en.wiktionary.org/wiki/muhammad> erişim 09.05.2018

17 The American Heritage® Dictionary of the English Language, Fourth Edition copyright ©2000 by Houghton Mifflin Company. Updated in 2003. Published by Houghton Mifflin Company.

	b. Prophet One of the prophets mentioned in the Bible, especially one believed to be the author of one of these books. (Peygamber: Yeni Ahid'de zikredilen, özellikle bu kitaplardan birinin yazarı). ¹⁸
Prophecy	Kehanet
Prophetic	Kehanet gibi

Tablo 1. "Prophet" Kavramına İlişkin Tanımlar

Bu maddede Hz.Muhammed: "*Mahomet, Mahound, Mohammad, Muhammad- İslamiyeti kuran Arap peygamber (570-632)*" ifadeleriyle yer almaktadır.

İstanbul'da, İngiliz Büyükelçiliği çalışan ve bu arada başta sözlük olmak üzere bazı oryantalist çalışmalar da yapan Sir James Redhouse 1890'da hazırladığı *Kitab-ı Meaani-i Lehce/Türkçe-İngilizce Lügati*'nde söz konusu kelimelere şu anlamları vermiştir:

Peygamber: prophet, messenger, apostle.¹⁹

Nebi: prophet, heavenly messenger.²⁰

Resül: prophet, apostle, messenger, envoy.²¹

Havari: a disciple of a prophet, apostle.²²

Osmanlı müelliflerinden Şemseddin Sami Bey 1901'de ikinci baskısını yapan Fransızca-Türkçe sözlükte konu ile ilgili kelimeleri şu anlamlarla karşılamıştır:

Prophete: (eril) "vahiy ve ilham ile gaybdan haber veren; bir takım karineler ve mülahazalara istinaden gaybdan haber veren adam."

Prophetesse: (*dişil*) "ilham ve rabbaniye istinad ile gaydan haber vermek batıl iddiasında buluna kadın."

Prophetie: (*işaret ismi*) "vahiy ve ilham ile gaybdan haber veriş; genel olarak gaybdan verilen haber; ati/gelecek hakkında beyan edilen hüküm ve zan."²³

Apostolate: (eril) risalet,, nübüvvet, bi'set, mürseliyyet, havarilerin hal ve mevkileri, bir mezhebin, bir mesleğin davetçiliği,

Apostolique: (sıfat) bi'sete müteallik, havarilere müteallik yahud şayan. Papanın divanından sadır, kilisenin yahud papanın emlakine, hazinesine müteallik işlerin görüldüğü muhakeme.²⁴

Arabian/Arabic Prophet

Arab, Arablar için, Arabistan peygamberi demektir.²⁵ Bu ifade ile Hz.Muhammed bir ırka ve bir coğrafyaya hasrettilmekte, risaleti de milli bir hareket gibi gösterilmektedir.

Islamic Prophet

İslam dinini kuran ve yayan kişi, Muhammed. Bu kavramsallaştırma da Hz. Muhammed'e belli bir zamana, belli bir mekana ve belli bir topluma/Müslümanlara İslam dinini yayan peygamber konumu verilmektedir.

Apostle Kavramı:

Antik Grekçede gönderilen kişi elçi anlamında ἀπόστολος (apóstolos) Geç Latince apostolus, Eski Fransızca apostle, Eski İngilizce apostol

1. Bir dini misyoner veya din önderi, özellikle erken Hıristiyan Klisesi'nde

2. Özel bir amaç için bir öncü, bir inancın peygamberi

3. Kiliselerde üst düzey şahıs.²⁶

18 www.thefreedictionary.com/prophethood+prophethood+in+Christianity erişim 05.10.2017

19 Redhouse, *Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük*, 7. Baskı, İstanbul, 1984, s. 931.

20 Redhouse, s. 873.

21 Redhouse, s. 955.

22 Redhouse, s. 464.

23 Ş. Sami/Ch. Samy-Bey Frascery, *Dictionnaire Français-Turc Illustré/Resimli Kamus-ı Fransevi*, İstanbul, 1901, s. 1779.

24 Ş. Sami, *Kamus*, s. 112.

25 Henry O. Thompson, *Christ and the Arabian Prophet*, London, C.W, Reynell, 1882.

The twelve apostles/Oniki Havari: Hz.İsa tarafından, inananları arasından seçilen on iki kişiye verilen addır. Bunlara apostles/havariler denir.

Messenger Kavramı:

Eski Fransızca *messagier* (*message*'dan) gelmekte olup mesaj getiren demektir.²⁷ Doğrudan doğruya dini bir boyutu olmamakla beraber peygamberler veya din adamları Tanrı'dan haber getirdikleri için bu kavramla kimi zaman ifade edilmiştir. Hz.Muhammed için daha ziyade resül'ün karşılığı olarak kullanılmıştır. Mesela Annemaria Schimmel Hz. Muhammed'in Müslüman kültüründeki yerini anlattığı eserinde başlık olarak Messenger kavramını seçmiştir.²⁸

Diyalog Bağlamında Hz.Muhammed'in Peygamberliğinin Kabulü Meselesi

Doğu-Batı ilişkilerinde 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren dini unsur devreye konarak "dinlerarası diyalog" kavramı ortaya atıldı. Esasında bunun "dinlerarası" değil "din mensupları arası" bir olması gerektiğini çoğu Müslüman çevreler ısrarla belirtmişlerdir. Bu arada Müslümanlar diyalogun olabilmesi için nebilerinin kabul edilmesi istediler. Uzun bir tartışma sürecinden sonra Batılı bazı bilim adamları, düşünürler, ilahiyatçılar ve ruhaniler Hz.Muhammed'in "nebiliğini" kabul edebileceklerini hata ettiklerini söylediler. Ancak ifadelere biraz yakından bakınca bu kabulün Müslümanların anladığı ve iman ettiği şekilde olmadığı anlaşıldı. Zira bu süreçte Hz. Muhammed adeta *Hıristiyanlaştırılıyor* başka bir ifade ile Hıristiyanların nübüvvet anlayışı çerçevesinde kabul ediliyordu. Diyalogculara göre Hz. Muhammed, tıpkı İsa Mesih'in geleceğini müjdeleyen önceki peygamberler (Ahd-i Atik peygamberleri) gibi, kıyamete yakın İsa Mesih'in yeryüzüne dönüşünü müjdeleyen ve ona tabi olan bir peygamber olabilirdi. Söz gelişi Watt ve benzerleri "Muhammed, Kitab-ı Mukaddes-Yahudi geleneğindeki gibi hata yapan bir peygamber olabilir" noktasına geldiler. Bu bağlamda onun Kur'an'ın bir bölümünün ilahi olması bir bölümünde hataların olması veya eklemeye bulunması da mümkündür. Nitekim, Ariuscu rahip Bahira'dan aldığı Kitab-ı Mukaddes'e ait bölümler vahiydir.²⁹

Kavramlarla İlgili Bazı Mülahazalar

Müslümanların ve Batı'nın nübüvvet anlayışlarının hayata yansımaları uluslararası ilişkileri de etkilemektedir. Hz.Muhammed konusunda Batı'nın temel yaklaşımları aynı zamanda onların, bilgi teorisi, din ve metafizik ile ilgili kabullerine dayanmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. İnsan anlayışı: Bugünkü Batı medeniyeti ve modernizmin teolojik temelinde göre insan kendi kendine yeterli bir varlıktır, kendi akli ve fikri erginliğine sahiptir. Bilgi ve rehberlik için herhangi bir metafizik varlığa ihtiyacı yoktur. Her türlü ilahi kaynak veya kavramdan bağımsızdır. Hz. Muhammed Ümmeti ise peygamberin rehberliğine inanırlar. Allah'ın varlığı inkar edilemez bir gerçektir. Hakiki bilgi ve hatta hayatın kendisi Allah'ın yaratığıdır. Her türlü yetki ve yetkinlik sadece Ona aittir. O, kulu olan insanı hidayete erdiren, insanlığa hayatın ilkelerini verendir.
2. Bilgi teorisi: Batı bilgi teorisine göre gerçek bilginin kaynağı yalnızca insanın akli, duyuları, gözlemi, tecrübesi ve bilimsel araştırmalarıdır. Müslümanlara göre sei mutlak bilgi peygamberler vasıtasıyla gelen İlahi vahiydir. Bu bilgi insanın maddi ve manevi dünyasının bütün sorularına ve ihtiyaçlarına cevap verir. Son ve nihai mutlak bilgiyi insanlığa getiren de son peygamber Hz. Muhammed'dir.
3. Doğru-Yanlış anlayışı: Batı, doğru ve yanlışın göreceli olduğunu kabul eder; hiç bir şey mutlak doğru veya yanlış değildir. Bu cümleden olarak ahlaki değerler de sosyal kurallar da hukuk da iyi

26 <https://en.wiktionary.org/wiki/apostle> erişim 09.05.2018

27 <https://en.wiktionary.org/wiki/messenger> erişim 09.05.2018

28 Annemaria Schimmel, *And Muhammad Is His Messenger: The Veneration of the Prophet in Islamic Piety*, University of North Carolina Press, 1985.

29 William M. Watt, *Muhammad: Prophet and Statesman*, Oxford University Press, 1961, s. 237-242.

veya kötü de yararlı veya zararlı da helal veya haram da her şey bireyin kendi görüşü, tercihi ve seçimine dayanır. Her seçimin bireyin kendi hakemliğinin bir sonucudur. Oysa Hz. Muhammed'in takipçilerine göre söz konusu ettiğimiz her şey insan aklınca İlahi İrade'nin irşadın yardımıyla bilinebilir ve insanın bireysel tercihi, tecrübesi veya mantığıyla nitelik değiştirmez. Söz gelimi iyi her zamanda ve mekanda iyidir.

4. Hayat Anlayışı: Bugünkü Batı medeniyeti, büyük oranda, metafizik bilgi, onun kaynakları, kavramları (Tanrı, melek, vahiy ahiret gibi) ve onun hayat teklifinden hoşlanmaz. Ekseriyetle sadece dünyayı ve dünyevi hayatı önemser ve esas alır. Amaç bu dünyada mutluluğu, refahı, zevk u safayı yaşamaktır. Öte yandan Hz. Muhammed ümmeti insanın önemi ve gayesinin ancak göreceli olmayan vahiy bilgisi ile anlam kazanacağına ve gerçekleşeceğine inanır. Onlara göre Hz. Muhammed'e vahiy yoluyla indirilenler doğru ve gerçektir; dünya hayatı yanında ahiret hayatın da vardır ve önemlidir. Mutluluk her iki dünya için olmalıdır.³⁰ Esasen bir yandan modern Batı Müslümanları uhrevilikle suçlarken hem kilise hem de oryantalizm Hz. Muhammed'i dünyeviliğin bir unsuru olan iktidar hırsı ve şehvetperestlikle de suçlayagelmışlerdir ki bu bir tutarsızlıktır.

Müslümanlar yukarıda sıraladığımız kavramların hem kelime manası hem de terim manasıyla İslam dinindeki nebi ve resul inanç ve anlayışlarını karşılamadığı kanaatindedirler. Bununla Hz. Muhammed'i Batı'ya tanıtırken veya eserlerini batı dillerinde yazarken onların ilgili kavramlarını kullanmışlardır. Nitekim Oryantalistlerden İngiliz W. Muir "prophet", Fransız A.P.S. Perceval "prophete" ve Hollandalı R.P.A. Dozy "profeet" kavramlarını kullanmıştır. O "nebi" ve "peygamber" terimlerine karşılık olarak "prophet" kelimesini tercih etmişlerdir. Batı'ya Hz. Muhammed'i savunmacı bir üslupla tanıtmaya gayretiyle ilk oynatan Müslümanlardan Seyid Emir Ali'nin (1849-1928) *A Critical Examination of the Life and Teachings of Mohammed* (1873) adlı eseri (genişletilmiş versiyonu *The Spirit of Islam 1891*) yeni bir çığır açmıştır. Emir Ali de oryantalistlerce İslam ve Hz. Muhammed'le ilgili oluşturulan terimler, kavramlar ve literatüre dayanmıştır.³¹

Prophet kavramı sözlüklerde, Hıristiyan teolojisinde, Hıristiyan halk kültüründe ve Oryantalist literatürde peygamber anlamında yer almıştır. Ancak kelimenin asıl manalarından biri kahindir ki Kur'an-ı Kerim bunun şiddetle reddetmektedir: "Ey Resülüm, ... sen Rabbinin ihsanı sayesinde kafirlerin iddia ettikleri gibi kahin de değilsin, deli de değilsin" (Tur 52: 29), "O bir kahin sözü de değil! Ne az düşünüyorsunuz! O, Alemlerin Rabbinden indirilen bir derstir". (Hakka 69: 42-43)

Bunun yanında, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, Müslümanlardaki nübüvvet anlayışı ile de uyuşmamaktadır.

Öte yandan hem *Arabian prophet* hem *Islamic prophet* kavramları indirgemecidir ve Hz. Muhammed için Kur'an-ı Kerim'de söylenen "*Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik*" (Enbiya 21:107) ifadesi ile de onun risaletinde bütün insanlığı muhatap alması gerçeğiyle ters düşmektedir. Bir başka ayette de Hz. Muhammed'in bütün insanlığa gönderildiği açıkça beyan edilmektedir: "*Biz seni ancak bütün insanlara bir müjde verici ve uyarıcı gönderdik. Ancak insanların çoğu bilmiyorlar.*" (Sebe 34:28)

Müslümanlar bu ayetler çerçevesinde 610 yılından kıyamete kadar bütün insanlığın Hz. Muhammed'in ümmeti olduğunu belirtirler. Onun nübüvvetini kabul edenler "İcabet ümmeti", henüz kabul etmeyenler de "davet ümmeti"dir. Hz. Muhammed de hatemü'l-enbiya" (son peygamber) başka bir ifade ile "ahir zaman peygamberidir; artık ondan sonra peygamber gelmeyecek, onun daveti kıymete kadar sürecektir.

Apostle kavramına gelince, görüldüğü gibi bu ifade daha ziyade Havariler için kullanılmaktadır. Hz. Muhammed için kullanılması durumunda da onu var olan bir dini otoritenin veya kişinin temsilcisi statüsüne koymaktadır. Bu da Hıristiyanların ve Oryantalistlerin Hz. Muhammed'in dini öğretilerini seyahatleri sırasında karşılaştığı bazı

30 Bkz. Murad, "Prophethoos".

31 Yusuf Kabakçı, *Hiz. Muhammed'in Hayatına Savunmacı Yaklaşım: Seyyid Emir Ali Örneği*, İstanbul, 2017.

Hıristiyan rahipler veya din adamlarından aldığı, onların temsilcisi olarak risalet iddiasında bulunduğu algısını güçlendirmektedir.

Osmanlının Prophete Kavramına İtirazi Cevabı

20. yüzyıl başlarına kadar İslam dünyasını Batı karşısında her yönüyle temsil etmek ve gerektiğinde savunmak durumunda olan Osmanlı Devleti Oryantalizmin Hz. Muhammed ile ilgili kullandığı kavramlara, tutumlara ve iddialara da cevap vermekten kaçınmamıştır. Bunu, bazen Hz. Muhammed'e hakaretler içeren tiyatro ve sanat eserlerine verdiği tepki ile bazen ilmi cevaplarıyla, gerektiğinde de ekonomik alanda dolaylı yoldan ortaya çıkan oryantalist girişimlere karşı takıldığı tavırla göstermiştir.

İlmi Oryantalizme Cevabı

Osmanlı ulemasından Mahmud Esad Seydişehirli "nebi" kavramınının "prophet" kavramı ile aynı olmadığını tam bir vukufiyetle, günümüze de ışık tutacak şekilde şöyle ortaya koymaktadır:³²

Fakat Nasara'nın Prophete kelimesine verdikleri mana ve hüküm ile bizim "nebi ve resul" kelimelerine verdiğimiz mana ve hüküm arasında büyük fark vardır. Onların inancına göre Prophete demek olacak bir şeyi olmadan evvel yani Mesih'in ortaya çıkışından evvel halka haber veren ve müjdeleyen zatlardır. Hz.Muhammed, Hz.İsa'dan sonra gelmiş olduğundan, "artık prophecylar tamam olduktan sonra peygamber gelmesine lüzum kalır mı?" diye reddetmişler. Hıristiyanlardan Hz.Muhammed'i bir "Apostle" (Apostolos) yani havari diye kabule yaklaşanlar vardır. Ancak onlara göre de Hz.Peygamber'in Arabistana götürdüğü Hıristiyanlık, Arius mezhebinden ibaret olduğu ve o mezhep İznik Konsili'nde reddedildiği için havariliğini dahi iptal ederler.³³

Konuya bir başka vesile ile Seydişehirli, "Nübüvvet-Profesye" vurgusuyla şöyle eğilmektedir:

... Yukarıda özel yerinde beyan edildiği gibi Hıristiyanların kullandığı profesye/prophete kelimesiyle bizim nübüvvet kelimesi müteradif lafızlardan olmayıp aralarında büyük fark vardır. "Amme yetesâelun" "Birbirlerine neyi soruyorlar?" (78/Nebe', 1) sual-i şerifinin cevabı olan "ani'n-nebei'l-azim" "O büyük haberden mi?" (78/Nebe', 2) kav-i kerimindeki "nebe" kelimesinde Nasara'nın profesye kelimesinden kastettikleri manaya benzer bir mana var ise de Nasara nebe-i azimin yalnız Mesih'in gelişinden ibaret olduğuna inanırlar. Hz.İsa'ya gelinceye kadar İsrail oğulları içinde çıkan peygamberlerin hep Mesih'in gelişi olan nebe-i azimi haber vermeye memur olduklarını iddia ederler. Hakikaten, Enbiyâ-yı Kiram'ın haber verdikleri azim nebeler meyanında Mesih'in gelişi meselesi de varsa da azim nebelerin neticesi hatemu'r-rusul efendimiz hazretlerinin gönderilmeleri olacağı hem Tevrat hem de İncil hakkında icra edilen derin incelemelerle sabit olur.³⁴

Ekonomik Oryantalizme Cevabı

Ekonomik oryantalizm de Müslüman mahallesinde salyangoz satmaktır. Batı, dünden bugüne bunu yapmaktadır. İslam medeniyetine, Müslüman kültürüne uymayan, aykırı olan hatta bazen saygısızlık ve hakaret içeren ürünlerini İslam dünyasında pazara sürebilmektedir. Bunu gıdadan giysiye her alanda görmek mümkündür.

32 Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasındaki nübüvvet anlayışı farkı için bk. Khurram Murad, "Prophethood: Root Cause of Islam-West Conflict", *Tarjuman al-Quran*, July 1992. Avrupa'da Hz. Muhammed algısı hakkında bkz. İbrahim Sarıçam, Mehmet Özdemir, Seyfettin Erşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2011; Norman Daniel, *Islam and the West: The Making of an Image*, Oxford, 1993; Minou Reeves, *Muhammad in Europe. A Thousand Years of Western Myth-Making*, London, Garnet Publishing, 2001, New York University Press, 2003.

33 Mahmud Esad Seydişehirli, *Şeriat-ı İslamiye ve Mister Karlayl*, İstanbul, 1310/1892, s. 36; İki Cihan Devleti Arasında Hz. Muhammed (sas), *haz. Seyfettin Erşahin, Otto Yayınları*, Ankara, 2017, s. 77.

34 Mahmud Esad, *Şeriat-ı İslamiye*, s. 207-208; *İki Cihan Devleti Arasında Hz. Muhammed*, s. 78.

Konumuzu Osmanlı Devleti'nde yaşanan bir olayla belirginleştirelim. 20. yüzyıl başlarında Osmanlı coğrafyasına özellikle de İstanbul'a Avrupa'dan çikolata girmiştir. Ancak bu ürünlerden bazılarında prophete kelimesi yazılıdır. İtalyan *Chocolat du Nil* adlı marka ürünlerinden bir kısmına reklam amaçlı *Le Crocodile Prophete* yani "Timsah peygamber" ibaresini koyarak satışa çıkarmıştır. Osmanlı hükümeti bunu sadece Hz.Muhammed'e değil peygamberliğe hakaret olarak görüp Rüşumat (gümrük) İdaresi girişine müsaade olunmaması ve piyasadakilerin toplatılması kararı almıştır. İncelemeler neticesinde Beşiktaş ve Boğaziçi'nde bazı şekerlemeci, bakkal ve attar dükkânlarında bu çikolatanın satılmakta olduğu tespit edilmiştir. Bu arada İtalyan Büyükelçiliği devreye girerek kararı durdurmaya çalışmıştır. Bu aşamada Maarif Vekaleti, "*lügatte prophete peygamber değil kahin demektir*" diyerek olayı yumuşatmıştır. Ertesi sene aynı ürün aynı cümle ile satışa çıkarılınca Osmanlı yönetimi "iki memuru çikolataları tek-tek açıp oradaki prophete kelimesinin üstünü boya ile kapatmakla görevlendirmiştir.³⁵ Bu olayın bir önemi de Osmanlı toplumunda prophete kelimesinin anlamı bilindiğini gösteriyor olmasıdır.

Sonuç Yerine

Aslında Hz. Muhammed'in doğru anlaşılması Watt'ın da işaret ettiği gibi, Avrupa-İslam Dünyası ilişkilerine, hatta dünya barışına önemli katkılar sağlayacaktır. Günümüzde Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında daha önce benzeri olmayan şekilde gelişen ilişkiler sebebiyle acilen her iki tarafın Hz. Muhammed'in kişiliği hakkında daha nesnel bilgilere ulaşması gerekmektedir. Kimi Avrupalı çevrelerin onu indirgemesine karşın kimi Avrupalılar ve Müslümanlar onu romantik şekilde idealize ettirmektedirler. Bu yaklaşımlar ise Hz. Muhammed'in doğru anlaşılmasını büyük oranda engellemektedir.

Batı Hıristiyan, dünyası esasen Hz. Muhammed'e teolojik ve kültürel geleneğinin penceresinden bakmıştır. Hıristiyanlıkta Hz. İsa Tanrı konumunda oluşu için bir yönüyle de dinin kurucusu idi. Zaten onun tebliğ etmiş olduğu din ve dine inananlar da "İsa" sözünden türeme İsaçı veya İsaye mensup anlamında *İsevi* ve *İsevilik* veya Christ sözünden türeme *Christian* ve *Christianity* diye anılagelmıştır. Bu geleneğin bir tezahürü olarak Hz. Muhammed'e inananlara Muhammedi anlamında *Muhammedan* ve onun tebliğ ettiği dine de Muhammedilik manasında *Muhammadanizm* demişlerdir. Bu adlandırma Müslümanlar için kabul edilemez bir durumdur. Zira Müslümanlara göre Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve resülü onun tebliğ etmiş olduğu din de Hz.Adem'den beri gelen İslam'dır.

Batı'nın İslam, Hz. Muhammed ve Müslümanlarla ilişkileri çoğu zaman ya ötekileştirici yada dönüştürücü/asimile edici olmuştur. Batı'nın tarihi boyunca özelde Hz. Muhammed genelde İslam ile ilgili yaklaşımlarının temel amaçlarını şöyle özetleyebiliriz:

- Reddederek dinleri korumak ve misyonerlik faaliyetlerine alan açmak,
- Kendi ilahiyat çalışmalarını desteklemek,
- Müslüman ilminden ve kültüründen bilgi ve uygulama devşirip ihtiyaç duyulan alanlarda kullanmak,
- Bilim ve sanat aşkına,
- Doğu'nun çekiciliğinden romantik tatmin sağlamak,
- İslam dünyasında siyasi nüfuz elde etmek,
- İslam dünyasından ekonomik çıkar sağlamak.

Avrupa'nın Hz. Muhammed algısı iç ve dış gelişmelerin ışığında gelişmiştir. Batı, genellikle kendini güvensiz hissettiği durumlarda Hz.Muhammed'e saldırmış, güvenli hissettiği veya yardımına ihtiyaç duyduğu durumlarda (Aydınlanma sonrasında ve Sovyet tehdidinde karşı) ise dost ilan etmiştir.

Müslümanların Avrupa içlerine doğru ilerledikleri dönemlerde artan Muhammed düşmanlığı Rönesans ve Aydınlanma hareketi ile yavaş yavaş kesafetini kaybetmiş, İslam kaynaklarının Batı dillerini tercümesi ve bilimsel Oryantalizm çalışmaları ile daha nesnel algılar ortaya çıkmıştır.

35 Recep Kankal, "Çikolata Paketindeki Şüpheler", Yedikita Dergisi, Sayı 117 (Mayıs 2018); <http://yedikita.com.tr/cikolata-paketindeki-suphe/>.

Hız. Muhammed, çoğu zaman Batı'nın "ötekisi" olagelmıştır. O, bu yönüyle Batı kimliğinin oluşması ve tahkiminde vazgeçilemez bir unsur olmuştur. Avrupa, Mozarablar örneğinde olduğu gibi İslam karşısındaki zemin kaybını durdurmak için duygu istismarına dayalı bir "Muhammed düşmanlığı" üretmiştir.

Aslında Avrupa'nın din ve peygamber düşmanı olduğu söylenemez. Zira Kitab-ı Mukaddes'te zikredilen peygamberler yanında Buddha, Zerdüşt ve Konfüçyüs gibi din kurucularına da olumlu yaklaşmıştır. Sorunun Hız. Muhammed ve İslam olduğu anlaşılmalıdır. Halbuki, Avrupa medeniyetine en büyük katkıyı Hız. Muhammed ve Müslümanlar yapmıştır.

İnsanlığın her zamankinden daha çok barışa, kardeşliğe, huzura ve güvenliğe ihtiyaç duyduğu şu günlerde kutsal şahıslar, değerler ve semboller hususunda "(Peygamberler) arasında hiçbir fark gözetmeyiz" (Kur'an 2/286) ve "Sizin dininiz size, benim dinim bana" (Kur'an 109/6) İlahi hitabına sarılmak en çıkar yol görünmektedir.

Kaynakça

Abdullah Aydemir, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*, Ankara, 1996.

Abdüselam Harun, *el-Mu'cemu'l-Vasît*, İst. Ty.

Annemaria Schimmel, *And Muhammad Is His Messenger: The Veneration of the Prophet in Islamic Piety*, University of North Carolina Press, 1985.

Asaf Hüseyin, *Batı'nın İslamla Kavgası*, çev. Mesut Karışahan, Pınar Yayınları, Ankara, 2006.

Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara, 1981.

Ferit Develioęlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1980.

<https://en.wiktionary.org/wiki/apostle> (erişim 09.05.2018)

<https://en.wiktionary.org/wiki/messenger> (erişim 09.05.2018)

<https://en.wiktionary.org/wiki/muhammad> (erişim 09.05.2018)

<https://youtube/ix1QTcq6w3I> (erişim 07.05.2018)

İbrahim, Özdemir Sarıçam, Seyfettin Mehmet Erşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hız. Muhammed Tasavvuru*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2011.

J. Lindblom, *Prophecy in Ancient Israel*, Oxford, Basil Blackwell, 1963.

Khurram Murad, "Prophethood: Root Cause of Islam-West Conflict", *Tarjuman al-Quran*, July 1992.

Kur'an-ı Kerim (Açıklamalı Meali), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2016.

Mahmud Esad Seydişehri, *Şeriat-ı İslamiye ve Mister Karlayl*, İstanbul, 1310/189.

Mahmud Esad, İki Cihan Devleti Arasında Hız. Muhammed (sas), haz. Seyfettin Erşahin, Otto Yayınları, Ankara, 2017.

Minou Revees, *Muhammad in Europe. A Thousand Years of Western Myth-Making*, London, Garnet Publishing, 2001 / New York University Press, 2003.

Norman Daniel, *Islam and the West: The Making of an Image*, Oxford, 1993.

- Nureddin es-Sabuni, *el-Bidaye fi Usuli'd-Din, Maturidiye Akaidi*, ev. Bekir Topaloğlu, DİB Yayınları, Ankara, 1978.
- Ömer Faruk Harman, "Yahudilikte Peygamberler ve Peygamber", *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9 (1995), s. 127-161.
- Recep Kankal, "ikolata Paketindeki şüphe", *Yedikita Dergisi*, Sayı 117 (Mayıs 2018); <http://yedikita.com.tr/cikolata-paketindeki-suphe> (erişim 07.05.2018)
- Redhouse, W. J, *Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük*, 7. Baskı, İstanbul, 1984.
- Seyid Emir Ali, *A Critical Examination of the Life and Teachings of Mohammed*, London, 1873, (genişletilmiş versiyonu The Spirit of Islam, 1891).
- şemseddin Sami, Ch. Samy-Bey Frascbery, *Dictionaire Français-Turc Illustrate/Resimli Kamus-ı Fransevi*, İstanbul, 1901.
- Taha Hüseyin, *Alâ Hâmis es-Sîre*, Kahire 1934.
- Tayviah, Margaret Makafui, *A Comperative Study of Concept of Prophec in Chiristianity and Islam*, 2013, Faculty of Social Sciences Department of Religious Studies, Kwame Nkrumah University of Science and Technology, <http://ir.knust.edu.gh/bitstream/123456789/6300/1/Margaret%20Makafui%20Tayviah.pdf> (Erişim 10.05.2018)
- The American Heritage Dictionary of the English Language*, 4th Edition, Houghton Mifflin Company, 2003.
- William M. Watt, *Muhammad: Prophet and Statesman*, Oxford University Press, 1961.
- www.thefreedictionary.com/prophethood+prophethood+in+Christianity (erişim 05.10.2017)
- Yusuf Kabakı, *Hız. Muhammed'in Hayatına Savunmacı Yaklaşım: Seyyid Emir Ali Örneği*, İstanbul, 2017.